

ĐINH ĐỨC HIỀN

Là một trong 6 tôn giáo lớn ở Việt Nam, hiện có gần bốn triệu tín đồ* và đã có một nghìn năm ta trải hơn 2.000 năm qua, dù đã trải qua không ít thăng trầm theo mỗi biến cố của lịch sử dân tộc, nhưng với những tư tưởng chứa đựng những giá trị văn hóa, đạo đức tốt đẹp: tử bi, cứu khổ, thương người, tôn trọng sự thật..., Phật giáo đã trở thành một bộ phận không thể tách rời trong di sản văn hóa dân tộc và nhân cách con người Việt Nam.

Nhân cách con người Việt Nam hiện nay, xét về mặt bản chất, là sản phẩm của nhu cầu thực tế, tư tưởng, và tôn giáo khác nhau, là sự kết tinh của nhu cầu hoàn cảnh lịch sử, là sự hòa trộn nhu cầu mối quan hệ xã hội. Nhưng rõ ràng có một thực tế không thể phủ nhận; đó là, bên cạnh sự chi phối trực tiếp đến nhân cách mỗi người Phật tử bởi lý thuyết và nếp sống của Phật giáo, thì Phật giáo cũng đã có những tác động nhất định đến nhân cách của hầu hết con người dân tộc Việt, dù họ là lương dân hay giáo dân.

Tìm hiểu về những tác động của đạo Vu lan đến với đạo hiếu của con người Việt Nam phần nào lý giải cho chúng ta thấy rõ điều đó.

Đôi nét về nguồn gốc ngày lễ Vu lan trong đạo Phật

Lễ hội Vu lan còn có tên gọi khác là ngày báo hiếu hay ngày xá tội vong nhân, được toàn thể tín đồ Phật giáo coi trọng và tổ chức trang nghiêm vào ngày rằm tháng 7 âm lịch hàng năm.

Kinh điển của Phật giáo cho biết nguồn gốc của lễ hội này xuất phát từ một nhân vật có tên gọi là Tôn giả Mục-kiền-liên, một trong những vị đệ tử xuất chúng của Đức Phật Thích-ca Mâu-ni. Tôn giả Mục-kiền-liên có một người mẹ. Do bận tính tham lam, dè dặt, bà đã tạo ra nhiều nghiệp xấu lúc còn sống, nên khi chết đi bà phải chịu sự dày dụa nơi địa ngục. Là người con hiếu thảo và biết mình nên nghĩ, ngay khi chết được thông, Tôn giả Mục-kiền-liên dùng hương nhai quán sát và thấy cảnh mình thác sanh làm thân quỷ đói nơi địa ngục. Thấy vậy, ông vội thiêu hương thông mang cơm dâng cho mẹ ăn; nhưng vì nghiệp xấu của người mẹ quá lớn nên bát cơm hóa thành bát than lửa đỏ, không thể dùng được. Thấy sợ mình không cứu mẹ, Mục-kiền-liên đến cầu xin Đức Phật giúp đỡ. Đức Phật cho biết, muốn cứu người thân có nghiệp xấu sâu dày thì lòng hiếu thảo dù lớn đến đâu cũng không đủ, mà phải nhập vào thân của mẹ và phụng dưỡng Tăng. Nhân đó, Đức Phật hướng dẫn nghi thức cúng dường vào dịp Tết hàng năm, là ngày rằm tháng Bảy. Vào ngày đó, chư Phật hoan hỷ vì chúng Tăng và hoàn tất một mùa an cư thanh tịnh, nên Phật trở thành tâm cúng dường tốt nhất cho mẹ và phụng dưỡng Tăng và hồi hướng công đức cho cha mẹ bảy đời thì với sự chú nguyện của chư Tăng, người được hồi hướng công đức sẽ thoát khỏi cảnh khổ địa ngục. Vâng lời Phật dạy, Mục-kiền-liên đã cứu mẹ thoát khổ. Nghi thức cúng dường Vu lan được truyền tụng và hàng Phật tử đã duy trì lễ hội này đến tận ngày nay.

Lễ hội Vu lan – ngày đạo hiếu của dân tộc được nâng cao

Đã là người con của đất Việt thì không ai xa lạ với những câu ca dao ca ngợi công ơn sinh thành dưỡng dục của cha mẹ. Từ lâu, người Việt vẫn truyền tụng những câu ca dao như: "Công cha như núi Thái Sơn / Nghĩa mẹ như nước trong nguồn chảy ra / Mẹ lòng thương mẹ kính cha / Cho tròn chữ hiếu mới là đạo con", hay "Công cha đức mẹ cao dày / Con mang trọng ơn nên ngày ngày / Nuôi con khó nhọc đến giờ / Trông thành, con phải biết thờ song thân." Để làm nổi bật tính cách quan trọng của hiếu đạo, ca dao Việt Nam như: "Tu đâu cho bằng tu nhà / Thờ cha kính mẹ là chân tu".

Gần đây, mới khi mùa Vu lan vừa qua, giới Phật tử thường xuyên tụng niệm kinh Phật có gốc từ văn bản Pali nói về lòng hiếu. Chư ông, 332 kinh Pháp Cú viết, "Vui thay, hiếu kính Mẹ / Vui thay, hiếu kính Cha / Vui thay, kính Sa-môn / Vui thay, kính Hiền thánh". Kinh Tăng chi, chương Hai pháp cũng có một câu được nhiều người nói đến, "Có hai hạnh người, này các Tỳ-kheo, ta nói không thể quên được. Thứ nào là hai? Mẹ và Cha". Trong kinh Phật thuyết như

Trong thời kỳ hiện nay, khi mà bên cạnh những yếu tố tiến bộ của xã hội văn minh, hiện đại đem lại, vẫn còn đó sự tác động của không ít những giá trị tiêu cực, do mặt trái của chế độ thị trường và quá trình hội nhập đã dẫn, làm cho không ít người vì xoay tròn trong vòng mưu sinh, danh vọng, chạy theo lợi ích của động tiền mà bỏ quên cha mẹ, phẫn tình phẫn mủu, không biết đến giá trị của lòng tri ân, khi nào đạo hiếu của dân tộc có sự suy giảm... thì tình thần tôn trọng, đề cao đạo hiếu trong lễ Vu lan của Phật giáo lại càng trở nên có ý nghĩa.

Thế nhưng, cũng cần phải khẳng định rằng, giá trị đích thực của chữ Hiếu không phải được thể hiện trên những hình thức trống rỗng với mâm cao cỗ đầy, với khải lộ hàng mã đồ cồng kềnh... Người con hiếu, chữ Hiếu trong lễ Vu lan của đạo Phật được thể hiện ở thái độ, lòng tri ân thành kính thật sự và bằng chính những hành động thiết thực của người con đối với bậc sinh thành, dưỡng dục. Có như thế, giá trị chân chính của lễ hiếu Vu lan mới được ghi nhận và có sự lan tỏa, trở thành ngày đạo hiếu của người con Phật tử và toàn dân tộc.

Định Đức Hiền (Theo VHPG tạp chí Blog)

Chú thích:

* Theo thông kê của Ban Hướng dẫn Phật tử, GHPGVN, công bố ngày 7-11-2008